

Katarzyna Krupa

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Standardy współczesnych mediów”, Warszawa, 15–16 I 2009

Konferencja zorganizowana przez Fundację „Forum Własności Intelektualnej”, Inicjatywę „Media Standard” oraz Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej w Warszawie zgromadziła przedstawicieli mediów, prawa, nauki oraz studentów.

Celem spotkania była analiza najistotniejszych problemów środowiska dziennikarskiego związanych z obecnie obowiązującymi przepisami prawa, a w szczególności unormowaniami Prawa prasowego oraz perspektywą jego nowelizacji. Program dwudniowej konferencji podzielono na trzy bloki tematyczne, zatytułowane: „Między wolnością a prywatnością”, „Wolność słowa – teoria i praktyka” oraz „Prawo prasowe – ewolucja czy rewolucja?”.

Otwarcia konferencji dokonał rektor Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej prof. A. Eliasz. Pierwszej części obrad, zatytułowanej „Między wolnością a prywatnością”, przewodniczył prof. W. Godzic (SWPS), który wygłosił referat pt. „Gdyby Temida była celebrytką”. Prelegent odniósł się w nim do roli, jaką w dzisiejszej popkulturze odgrywają tzw. celebryci (np. jaka jest siła oddziaływania ich opinii). Zauważono, że z jednej strony osoby te są gloryfikowane, z drugiej zaś można dostrzec jawne postawy niechęci wobec nich (*vide casus* sprzeciwu mieszkańców apartamentowca wobec zakupu jednego z mieszkań przez D. Rabczewską „Dodę”). W referacie zwrócono także uwagę na fenomen tzw. osób „znanych z tego, że są znane”,

oraz odniesiono się do stereotypów dotyczących uprawiania dziennikarstwa przez tzw. tabloidy.

Kolejny referat, wygłoszony przez dr T. Grzeszak (UW), poświęcony był analizie prawnej granic ochrony prywatności osób publicznych. Autorka, szeroko nawiązując do orzecznictwa sądów polskich, niemieckich oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zauważyła, że skoro normy prawa (zarówno polskiego, jak i europejskiego) nie przyznają prymatu ani prawu do prywatności, ani wolności wypowiedzi, ciężar wyważenia interesu jednostki z interesem ogółu pozostawia się sądom, a w konsekwencji wynik takiej konfrontacji zależy od wrażliwości sędziego w konkretnej sprawie.

Kwestie związane z konfliktem między wolnością wypowiedzi a prawem do prywatności były także przedmiotem referatu dr hab. J. Sieńczyło-Chlabicz (UwB). Prelegentka w bogatej analizie prawnoporównawczej wskazała okoliczności, które judykatura państw Europy Zachodniej (w tym Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii) oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka bierze pod uwagę przy rozstrzyganiu wspomnianego zagadnienia, w tym przy interpretacji przesłanki interesu publicznego. Mówczyni zauważyła, że w Polsce brak jest pogłębionej dyskusji dotyczącej sposobu rozwiązywania niniejszego konfliktu. W referacie porównano także zakres prawa do ochrony prywatności osób powszechnie znanych i osób pełniących funkcje publiczne.

Zagadnieniom sposobu uprawiania dziennikarstwa przez tzw. prasę brukową poświęcony był referat red. K. Korwin-Piotrowskiej, która krytycznie odniosła się do standardów dziennikarskich prezentowanych w niniejszej prasie. Prelegentka zwróciła m.in. uwagę na zależności między osobami powszechnie znanymi a tzw. tabloidami oraz na inne, wybrane aspekty etyki dziennikarskiej.

Problemom związanym z naruszeniem prawa do prywatności osób powszechnie znanych z punktu widzenia praktyki prawniczej poświęcone było wystąpienie adw. M. Ślusarka. Prelegent zauważył, że w odniesieniu do konfliktu między wolnością wypowiedzi a prawem do prywatności wspomnianych osób judykatura nie przyznała prymatu żadnemu z nich, w związku z czym każda publikacja traktowana jest przez sądy w sposób kazuistyczny, biorąc pod uwagę charakter publikacji oraz zachowanie się osoby opisywanej. Referent

odniósł się również do kwestii tzw. plotkarskich stron internetowych oraz komentarzy, które się na nich ukazują. Zauważono, że w jaskrawy sposób pokazują one siłę oddziaływania nieprawdziwej informacji. Kolejnym praktycznym problemem, który został poruszony było wykazanie kwoty zadośćuczynienia w procesach o naruszenie prywatności. Podniesiono przy tym potrzebę refleksji, czy nie powinno ono mieć charakteru prewencyjnego. Konkludując, prelegent zwrócił uwagę na uwidaczniającą się w ostatnim czasie rozbieżność: z jednej strony sądy coraz częściej dostrzegają potrzebę ochrony prawa do prywatności, z drugiej zaś tzw. tabloidy zaczynają prześcigać się w dostarczaniu sensacyjnych informacji dotyczących życia prywatnego gwiazd.

Na zakończenie pierwszej części konferencji odbyła się dyskusja zatytułowana „Ochrona prywatności wobec praktyki dzisiejszych mediów; dobra osobiste – czyli wszystko na sprzedaż”. W dyskusji, której moderatorem był prof. W. Godzic (SWPS), udział wzięli: aktorka J. Brodzik, red. nac. K. Korwin-Piotrowska oraz adw. M. Ślusarek.

Dyskutanci zwrócili uwagę, iż sytuacja osób powszechnie znanych zmieniła się w momencie wejścia na polski rynek zagranicznych koncernów prasowych, które narzuciły własne standardy w zakresie ingerencji w sferę życia prywatnego (J. Brodzik). Podkreślono, że niejednokrotnie tzw. tabloidy tworzą sensacyjną informację na podstawie jednego zdjęcia lub zdania natomiast osoba przez nie opisywana czuje się wobec wspomnianych mediów bezbronna (K. Korwin-Piotrowska). Zwrócono również uwagę na brak zdecydowanej reakcji środowiska dziennikarskiego na nagminne przypadki naruszania podstawowych standardów dziennikarskich w omawianej kwestii.

Po wstępnych wystąpieniach głos w dyskusji zabrali pozostali uczestnicy konferencji, m.in. dr T. Grzeszak oraz dr hab. J. Sieńczyło-Chlabicz, która wskazała na potrzebę refleksji w teorii prawa polskiego odnośnie do charakteru prawnego dóbr osobistych. Zabierający głos przedstawiciele mediów odnosili się do problem przelekłości procesów cywilnych o naruszenie dóbr osobistych, świadomego nadużywania przez niektóre czasopisma wolności słowa oraz trudności w ujednocnieniu standardów dziennikarskich ze względu na bardzo dużą liczbę osób parających się tym zawodem.

Druga część konferencji, pt. „Wolność słowa – teoria i praktyka”, przybrała postać dyskusji, w której udział wzięli: prof. dr hab. Ewa Nowińska, dziennikarze: I. Janke, T. Lis, M. Magjerowski, R. Ziemkiewicz, J. Żakowski oraz adw. M. Ślusarek. Temat poddany pod debatę brzmiał: „«Kneblowanie» dziennikarzy; czy dzisiaj mogłaby się zdarzyć polska Watergate?».

Na wstępie każdy z uczestników przedstawił własne uwagi dotyczące praktycznego funkcjonowania wolności słowa w naszym kraju. W trakcie dalszej dyskusji poruszano wiele zagadnień, w tym zauważono, iż „tabloidyżacja” polskiego rynku mediów była nieunikniona, a zatem szkoda, że wcześniej nie wprowadzono odpowiednich mechanizmów, aby uniknąć istniejących obecnie, nagananych praktyk (T. Lis). Nawiązano również do problemów prawnych jak i etycznych dotyczących redagowania tytułów prasowych (E. Nowińska, T. Lis, M. Ślusarek).

Drugi dzień konferencji odbył się pod hasłem „Prawo prasowe – ewolucja czy rewolucja” i dotyczył zagadnień prawnych związanych z działalnością mediów. Niniejszą część spotkania otworzył wykład prof. J. Sobczaka (SWPS) pt. „Dokąd zmierza Prawo prasowe?”. Prelegent w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na kilka kluczowych problemów wyłaniających się na tle omawianej ustawy, takich jak: autoryzacja, sprostowania oraz reklama. Zauważył także, że tajemnica dziennikarska przewidziana w prawie polskim wprowadza najwyższy standard na świecie. W odniesieniu do nowych technologii mówca podkreślił, że pomimo iż nie cały Internet może być uznany za prasę, w kwestii odpowiedzialności należy pamiętać o art. 54b Prawa prasowego i zakresie jego zastosowania. Stwierdzono przy tym, że rozwiązania przyjęte w niniejszej ustawie słusznie nakładają analogiczne standardy w odniesieniu do publikacji internetowych jak do prasy drukowanej.

Zagadnieniu relacji między nowymi technologiami a obecnie obowiązującymi normami Prawa prasowego poświęcone było wystąpienie r.pr. E. Kurowskiej-Tober. Prelegentka odniosła się w szczególności do tego, czy Internet można uznać za prasę. Podkreślając, iż sam Internet prasą nie jest, zauważono pojawiające się trudności w sklasyfikowaniu np. portali czy blogów. Problemy pojawiają się także w odniesieniu do rejestracji internetowych dzienników i cza-

sopism. Referentka nawiązała w tym względzie do postanowienia Sądu Najwyższego z 26.07.2007 r. (V KK 174/2001), w którym stwierdzono, że pod sankcją karną obowiązkowi rejestracyjnemu podlega zarówno dziennik/czasopismo wydawane w dwojakiej formie (drukowanej i elektronicznej), jak i wydawane jedynie w formie elektronicznej. Prelegentka podkreśliła jednocześnie, że na podstawie art. 54b Prawa prasowego odpowiedzialność prawna (cywilna i karna) przewidziana na gruncie tej ustawy istnieje niezależnie od obowiązków rejestracyjnych. W swoim wystąpieniu mówczyni odniosła się także do kwestii podmiotu ponoszącego odpowiedzialność prawną w związku z tzw. serwisami Web 2.0 (portalami społecznościowymi, takimi jak youtube.com czy nasza-klasa.pl). Czy będzie nim osoba umieszczająca informację, czy właściciel serwisu? W tym względzie referentka nawiązała do stanowiska GIODO z 27.05.2008 r., w którym stwierdzono m.in., że odpowiedzialność przedsiębiorcy zarządzającego serwisem podlega ograniczeniom określonymi w ustawie o świadczeniu usług drogą elektroniczną. W referacie prelegentka poruszyła także kwestie obowiązków związanych z przedrukiem, autoryzacją, sprostowań i odpowiedzi, a także projektu zmian Prawa prasowego.

Referat A. Kuczyńskiej (Warsztaty Analiz Socjologicznych) nosił tytuł „Internet, czyli koniec mainstreamu”. Zauważono w nim, że w obliczu nowych technologii tzw. mainstream wypierany jest przez „clickstream”, tzn. zapis aktywności użytkowników Internetu, na podstawie którego bada się popularność danych stron WWW. Jako przykład mówczyni przedstawiła dane dotyczące częstotliwości wejść na niektóre strony, w tym na tzw. plotkarskie strony internetowe.

Zagadnieniom autoryzacji poświęcone było wystąpienie r.pr. dr M. Wach oraz D. Jaskulak. Nosiło ono tytuł „Autoryzacja – gwarancja wolności słowa czy relikwyt przeszłości”. Prelegentki omówiły podstawowe zagadnienia związane z autoryzacją na gruncie prawa polskiego, odniosły się do unormowań zachodnich (Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone), przedstawiły stanowiska stron oraz tezy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 29.09.2008 r. (SK 52/05), a także wymieniły argumenty za i przeciw autoryzacji. W podsumowaniu referentki nawiązały do proponowanych zmian w ustawodawstwie dotyczących omawianej instytucji (m.in. usu-

nięcia sankcji karnej za jej brak, wyznaczenia odpowiedniego terminu do jej dokonania, itd).

Kolejny referat, wygłoszony przez dr A. Bodnara z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, dotyczył analizy zjawiska ograniczania wolności słowa w polskich mediach w nawiązaniu do spraw monitorowanych przez Fundację, w tym m.in. głośnego wyroku w sprawie „Gazety Bytowskiej”.

Refleksjom odnośnie do unormowań dotyczących mediów z punktu widzenia praktyki dziennikarskiej poświęcone było wystąpienie red. M. Ziomeckiego. Zaprezentowano w nim m.in. uwagi dotyczące roli wolnej prasy w społeczeństwie demokratycznym, funkcji, jaką obecnie pełnią dziennikarze, a także pozostałe, wybrane kwestie związane z uprawianiem tego zawodu w nawiązaniu do aktualnie obowiązujących przepisów i powstającego na ich tle orzecznictwa.

Na zakończenie konferencji odbyła się dyskusja poświęcona m.in. problemom autoryzacji i sprostowania, nowym technologiom na tle istniejących unormowań Prawa prasowego oraz ogólnym problemom związanym z obowiązującą ustawą, w tym projektem jej zmian. Moderatorem debaty był prof. J. Sobczak (SWPS). Udział w niej wzięli m.in.: r.pr. dr M. Wach, red. E. Wanat, P. Niemczycki, A. Skworz, M. Ziomecki. Dyskutanci szeroko poruszali problem autoryzacji. Zauważono m.in., że brak jednolitego rozumienia samego pojęcia (A. Skworz), co powoduje liczne problemy w praktyce dziennikarskiej. Jednocześnie podkreślono, że *de facto* warsztat dziennikarski wyznacza w tej kwestii właściwe standardy (M. Ziomecki). Debatę zakończyły uwagi i pytania zgromadzonych uczestników konferencji.